

„Potravinová sebestačnosť sa stala novým zlatým teľaťom agropolitiky. Tento cieľ však nezaručí vyššiu produktivitu fariem či jednoduchšie podnikanie v sektore. Potrebujeme odvážne reformy pozemkového vlastníctva a dotačného systému.“

Monika Budzák

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Preskočili sme do leta, ak teda v post-covidovom období niečo ako leto vo význame širšieho čerpania oddychu existuje. Nielen doháňanie zameškaného, ale aj množiace sa kauzy, ako napr. akademická minulosť našich vrcholových politických predstaviteľov (samého ma zaujíma, ako sa na tieto riadky budem pozeráť s odstupom povedzme piatich rokov), sú príslubom výživných letných mesiacov.

Prepad dopytu zo zahraničia, priemyselnej výroby a ekonomickej aktivity zvlhčil nejedno oko producentov hodnôt (podnikatelia a zamestnanci), ale aj tých, ktorí si z nich odkrajujú (štát). Zrejme nikto z nás by nechcel byť v koži ministra financií pri ohlasovaní **12 miliardového schodku verejných financií pre tento rok**. Len pre porovnanie – ide o cca podobnú sumu, ako bol celý HDP v roku 1993 po vzniku samostatnej Slovenskej republiky.

Ani to však nebráni vláde navrhovať **nové sociálne balíčky či zvyšovať minimálnu mzdu**. Namiesto zníženia limitu prečerpania na kreditke, čo by urobil v zlých časoch každý zodpovedný hospodár, si tak vláda berie ďalšiu. Vyššími výdavkami a úpravami ako vyššou minimálnou mzdou podkopáva nielen ekonomickú budúcnosť podnikateľov a zamestnancov, ale aj nezamestnaných a v neposlednom rade štátnej kasy. Určite si okrem textov v tomto čísle Market Finessa pozrite aj naše videá **#navrsku** alebo si vypočujte naše **podcasty**, kde sa moji kolegovia Robo a Martin venujú práve týmto témam.

Aspoňže ten zákaz nedeľných nákupov sa nám podarilo zvrátiť, lebo to už by slovenská ekonomika nekrvácala len z nosa, ale aj uší. Vládu však musíme aj pochváliť – za podnikateľské „kilečko“, ktoré uvoľní podnikateľov z reťaze mnohých zbytočných byrokratických povinností, a tiež za to, že na Ministerstve hospodárstva už pracujú na verzii 2.0.

Množstvo udalostí sa odohráva nielen na Slovensku, ale aj na európskom pódii. Európska komisia predstavila ambiciózny **rozpočet EÚ pre roky 2021 až 2027**. Veľmi radi by sme videli ambiciózny návrh na prorastový rozpočet. Namiesto určenia politiky a výdavkov, ktoré podporujú spoločný trh a prinášajú európsku pridanú hodnotu sa Komisia držala osvedčeného postupu **„Ako minúť viac ako 1000 mld. eur“** a opäť najväčšia časť zdrojov končí v podpore poľnohospodárstva a kohéznych politík. Aj preto sme spojili sily s ďalšími 10 think-tankmi z 9 členských krajín EÚ a Komisii poslali spoločné stanovisko k rozpočtu a otvorený list, ktorý si môžete prečítať na strane 16 a 17.

Tento mesiac sme publikovali v rámci **INESS na tému** zaujímavú publikáciu s názvom **Zdravotníctvo a zlyhanie trhu** od švajčiarskeho lekára Marca Fouradoulasa, ktorý sa okrem medicíny zaoberá aj fungovaním zdravotníckeho trhu. Vyvracia v nej zažitú predstavu zdravotníctva ako učebnicového príkladu sektora, v ktorom sa trhu nepodarilo dosiahnuť optimálne trhové prostredie. V publikácii sa dočítate aj to, ako kritici trhu v zdravotníctve tento „trh“ definujú a tiež v nej nájdete odpoveď na otázku, či nemôže byť chyba v modeloch, ktoré tento trh popisujú.

Nech už trávite leto akokoľvek, prajem vám príjemné inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

Fond obnovy má potenciál narobiť rozsiahle škody	3
Júlové Vianoce	3
Vírus nezodpovednosti mutuje	4
Výsledky prieskumu na tému práce v nedeľu	6
Ide o viac ako nedeľné nákupy	7
Opili sme sa minimálnou mzdou	8
Prečo sprivatizovať teplárne	8
Zachráni koronavírus gastrolístky?	9
Konkurencia	10
Bude mať Slovensko najvyššiu minimálnu mzdu na svete?	10
Minimálna mzda a 540 porcií halušiek	11
Dajme šancu aktívnym, zobudíme pasívnych	12
Radosť z miliárd na nemocnice	12
Ako znížiť deficit? Inšpirujme sa v súkromnom sektore	13
Najväčším otáznikom sú štátne nemocnice	14
Nepracujúca chudoba bude problém	14
Bez zisku to nepôjde	15
Nové publikácie	16
Podujatia	18
INESS publikácie	19
INESS knihy	19

Fond obnovy má potenciál narobiť rozsiahle škody

INESS

Balík z financií z Európskej únie, pripravený v súvislosti s aktuálnou ekonomickou krízou, už dostal konkrétne kontúry. Napriek všeobecnému nadšeniu z tohto balíka ho INESS považuje za riskantný, zbytočne veľký a vyjadruje znepokojenie nad dlhodobými dopadmi tohto fondu.

Pandémia COVID19 bola zásadným ekonomickým šokom, no príznaky ekonomického spomaľovania sme mohli sledovať už v roku 2019, dávno pred vypuknutím pandémie. Príčinou chronických ekonomických problémov Európskej únie a slabého rastu poslednú dekádu nie je vírus, ale dlhodobá fiškálna nezodpovednosť národných štátov, chýbajúce reformy najmä sociálnych systémov, čeliacich demografickej zmene, rozsiahle zasahovanie štátov do fungovania ekonomík a mýňanie vzácnych zdrojov na politicky vytvorené ciele. To všetko by nebolo možné bez agresívnej monetárnej expanzie ECB, ktorá podporovala neefektívne investície aj súkromných investorov. Tieto príčiny Fond obnovy nepomôže riešiť a skôr ich prehľbuje.

Národní politici mali problémy minúť efektívne aj doterajšie zdroje z eurofondov, Fond obnovy preto hrozí enormnou neefektívnosťou s minimálnou hodnotou za peniaze.

Predstava, že do roku 2023 slovenskí politici vymyslia „náhradu“ za automobilky, či oceliarne, je scestná. V slovenskej realite už vidíme prvé nápady (masová výstavba nemocníc, kanalizácie, vodíkovej infraštruktúry), kde hodnota za peniaze bude prinajlepšom na treťom mieste. Podobne ako v prípade doterajších eurofondov, prvým, hlavným a jediným skutočným kritériom sa stane schopnosť tieto zdroje čo najrýchlejšie minúť. Ruka v ruku s tým pôjde vytvorenie obrovského priestoru na „vybavovanie“, lobing, či priamu korupciu. Poškodené bude aj konkurenčné prostredie. Mnohým podnikateľom sa viac oplatí bojovať o fondy než o zákazníkov.

Slovensko potrebuje reformy školstva, zdravotníctva, súdnictva, či poľnohospodárskej politiky. Reformy sa však nerobia mýňaním peňazí, ale manažérskymi rozhodnutiami a politickou odvahou. Hrozí, že politici s miliardami v rukách sa vrhnú na murovanie nových nemocníc, zaplavenie škôl elektronickými hračkami, či naťahovanie internetových káblov na lazy. Hoci reformy sú podmienkou čerpania z fondu, historická skúsenosť ukazuje, že Európska komisia má tendenciu privierať oči na neuskutočnením reálnych reforiem v záujme zachovania zmiernosti v EÚ. Miliardové zdroje na riešenie krízy, pri ktorej nezanišla ani jedna

cesta, nespadol jediný dom, nezmizol kapitál, bude musieť splácať tri desiatky rokov celá jedna generácia Európanov vo forme vyšších daní, zníženej kúpyschopnosti miezd, znehodnotených úspor ale hlavne ešte slabším ekonomickým rastom. Slovensko pravdepodobne bude čistý príjemca peňazí (táto skutočnosť sa nemusí naplniť kvôli nízkemu čerpaniu, či nesplneniu cieľov), avšak dlhodobé dopady balíka na slovenské hospodárstvo nehodnotíme pozitívne. Naopak, pokrivenie hospodárskej súťaže bude mať negatívne vplyvy.

V našom vesmíre nie je reálna predstava, že slovenskí politici sa tohto rozdávania miliárd odmietnu zúčastniť. Môžu sa však pokúsiť ich minúť najmenej škodlivým spôsobom. Minúť ich na položky, ktoré sú bežne platené z domáceho rozpočtu a tým aspoň spomaliť zadlžovanie krajiny, či budúci rast daní. Na aktivity, ktoré nebudú podporovať neefektívnu produkciu a poškodzovať konkurenčné prostredie (dotácia konkrétnych podnikov a sektorov), ale budú transferom pre obyvateľstvo (dotácia odvodov nízkopríjmových zamestnancov). Je však otázne, či podmienky čerpania fondu takýto postup vôbec umožnia.

iness.sk, 22.7. 2020

Júlové Vianoce

Martin Vlachynský

Takto by sa dala nazvať atmosféra v súvislosti so summitom, na ktorom sa rozhodlo o rozdelení zdrojov z minulých, súčasných, aj budúcich eurofondov. Bude na nemocnice, cesty, aj vodíkové vlaky. Sme uprostred rozsiahlej ekonomickej krízy a zároveň máme zrazu zdroje na všetko, na čo sme ich nemali počas ekonomického boomu. Nezdá sa vám to podozrivé?

Tieto miliardy sú zdroje, presunuté z budúcnosti pomocou stroja času, ktorý sa volá úvery. Budú splatené budúcimi daňami, nižšou kúpyschopnosťou našich peňaženiek a znehodnotenými úsporami. Úvery podporujú ekonomický rast vtedy, ak sú použité na investície, ktorých výnos je väčší, ako vložené prostriedky. Stane sa to?

Investovať nie je ľahké. Niektorí ľudia to robia celý život a aj tak sa popália. Musíte totiž trafiť, akým smerom sa budú v budúcnosti uberať potreby a túžby spotrebiteľov. Z vyjadrení politikov mám však pocit, že nič nie je ľahšie, ako investovať do budúcnosti. Recyklačné centrá, kanalizácie, nemocnice a množstvo ďalších nápadov, ktoré sa zjavujú z večera do rána. Ale môžeme byť pokojní, veď všetko prepočíta Útvár hodnoty za peniaze.

Ak niekto čaká od „nových“ miliárd zázrak, musím pripomenúť históriu. V rokoch 2009-2012 mala verejná správa k dispozícii 28 miliárd ročne. Vďaka ekonomickému rastu medzi rokmi 2013 – 2019 bol tento priemer 34 miliárd eur. Vlode „pribudlo“ zhruba 6 miliárd eur ročne. Náhoda chcela, že je to zhruba toľko, koľko si ročne Slovensko sľubuje od aktuálnych eurofondov – 42 miliárd za 7 rokov.

Zažili sme v tomto období nejaké kľúčové reformy, alebo prelomové infraštruktúrne zmeny? Ja si ich nepamätám a ani gingko biloba nepomáha. Môžeme dúfať, že morálny kredit novej vlády bude vyšší, ako tej starej. Opojný pocit z toho, že si môžem „budovať“ svoju krajinku kreslením nových fabrík, výskumných ústavov, kanálov a optických vedení na mapku, nie je podmienený charakterom. Mňa to tiež bavilo, našťastie len v hre SimCity.

Všimli ste si, ako sa snažím v texte používať miesto slova peniaze slovo zdroje? Slovenskí občania totiž nedostanú miliardy peňazí, ale projekty s miliardovými cenovkami. Ako napríklad dostali projekt informatizácie s cenovkou jedna miliarda, za ktorú by sme v skutočnosti nedali ani deravý groš. To je veľký rozdiel.

Ako teda minúť miliardy najefektívnejšie? Premeniť projekty politikov na peniaze ľudí. Využime európske zdroje na ušetrenie v slovenskom rozpočte a teda zníženie daní. Časť zmeňme na čo najpriamejšie schémy platieb ľuďom. Helikoptérové peniaze sú ekonomické bláznovstvo, ale zároveň aktuálne tá najmenej bolestivá diagnóza.

HN, 27.7. 2020

Vírus nezodpovednosti mutuje

Róbert Chovanculiak

Je tu však jedno veľké ale: v roku 2014 bolo oproti dnešku niekoľko výrazných rozdielov. Volebný cyklus sa prehupol do druhej polovice, začala klesať nezamestnanosť a obnovil sa dopyt zo zahraničia po našich produktoch.

Bol to rok, keď sa z ničoho nič zjavili vo verejnej pokladnici stovky miliónov navyše oproti očakávaniam. Ekonomike sa začalo dariť; politici začali sľubovať. Sľubovali napríklad aj vyrovnaný rozpočet, ktorého sme sa nikdy nedočkali.

Deficit ako zo sci-fi

V roku 2020 čelíme iným výzvam. Netreba opisovať zdravotné a ekonomické. Tie vidíme a cítime všade okolo seba. Popíšem tie finančné vo verejnom sektore. Pred koronakrízou bol rozpočtovaný deficit na úrovni pol miliardy eur. Už vtedy odborníci upozorňovali, že je to značne podhodnotený číslo a deficit bude v skutočnosti vyšší. Na začiatku koronakrízy sa preto počítalo s deficitom na úrovni okolo troch miliárd eur.

V polovici roku 2020 už bolo všetko inak. Minister financií expresne predložil nový štátny rozpočet do vlády a parlamentu. V kolónke deficit svietilo číslo 12 miliárd eur. Teda stav, ktorý sa dá opísať ako fiškálny armagedon. Verejné financie zažívajú sci-fi, ktorému by pred pár mesiacmi neveril žiadny ekonóm. Deficit na rok 2020 bude vyšší ako deficity posledných šiestich rokov spolu.

Deficit na rok 2020 bude skoro vo výške celkových daňových príjmov verejnej správy za minulý rok. Konkrétne priamych daní od podnikateľov, zamestnancov a živnostníkov. Plus nepriamych daní vo forme DPH a spotrebnej dane z benzínu. Alebo ešte inak: výdavky budeme mať skoro na úrovni dvojnásobku príjmov. Treba priznať, že tento fiškálny armagedon je do značnej miery niečo, čo sa súčasnej vláde „stalo“.

Teda kombinácia kreatívneho rozpočtovania minulej vlády plus svetová pandémia. Niečo podobné sa prihodilo aj nastupujúcej vláde v roku 2010 v čase veľkej ekonomickej krízy. Tá musela riešiť rekordný prepád ekonomiky a vtedy rekordný deficit. A aj to riešila, bola to jej priorita. Lebo to bolo obdobie, keď politici ešte mali rešpekt pred vysokým dlhom a strach z neschopnosti splácať.

To súčasná vláda sa k fiškálnym problémom postavila pomerne progresívne. Možno sa dala uniešť atmosférou na chodbách Európskeho parlamentu a Európskej komisie, kde sa rozhodli roztočiť kolesá miliardového míňania. Možno sa dala oklamať ilúziou lacného života na dlh, ktorú šíri Európska centrálna banka v podobe odkupov dlhopisov a znižovania úrokov.

Motívy môžu byť všelijaké, ale dopady sú jasné: všetko toto míňanie peňazí na dlh nás v budúcnosti dobehne. Vysoké deficity dnes sú vysoké dane zajtra.

Sociálne odkázaným zostanú omrvinky

A čo urobila vláda v čase fiškálneho armagedonu? Vytiahla v úvode spomínaný sociálny balíček, ktorý akoby z oka vypadol prvému Ficovmu balíčku. Na rozdiel od vlády z roku 2010, ktorá prudko strhla kormidlo doprava a zamierila do fiškálne zodpovedných vôd, táto pokračuje vo vyšliapanom chodníčku populistického plošného rozhadzovania.

Všetky jej navrhované opatrenia sú neadresné. Takže ich dostanú aj deti poslancov, tehotné ženy s dobrým platom či dôchodcovia-podnikatelia, ktorí predali firmu a žijú z miliónových úspor. Takéto balíčky sa síce volajú sociálne, ale v skutočnosti sú asociálne.

Ak rozdáte všetkým, tak tým, ktorí to najviac potrebujú, ostanú len odrobinky. To sú skutočné náklady plošných sociálnych balíčkov – menej zdrojov na pomoc sociálne odkázaným.

Navyše plošné rozdávanie vôbec nesmeruje k tým skupinám, ktoré to najviac potrebujú. Najlepší príklad sú dôchodcovia, ktorým venovali nadmernú pozornosť posledné vlády.

Na Slovensku je len každý 12. dôchodca (8 percent) ohrozený chudobou, čo je druhá najnižšia miera ohrozenia dôchodcov v celej EÚ. Vláda nenašla odvahu zmraziť 13. dôchodky v čase krízy. Zníženie nákladov na ich výplatu zo 432 na 300 miliónov nemožno vnímať ako úsporu, ale ako precedens, ktorý znamená rast výdavkov do budúcnosti. 13. dôchodky predstavujú najväčšiu časť z polmiliardového balíčka.

Logicky potom ostane menej peňazí napríklad na dávky v hmotnej núdzi, na ktoré ide celkovo každý rok len polovičná suma. A to sú dávky pre tých najchudobnejších, ktoré sa prakticky jednu dekádu nezvyšovali. Politický cyklus káže, že po voľbách čakáme od politikov racionálne opatrenia a rušenie tých populistických. Táto vláda ide na to opačne.

Už v prvých mesiacoch rozširuje tie populistické. K bezplatným vlakom pribudnú aj autobusy. Ak bolo cieľom vlády vyrovnať podmienky medzi vlakovou a autobusovou dopravou, mali to spraviť zrušením bezplatných vlakov. Nie odstránením cenovky z autobusovej dopravy. Alebo sa raz dočkáme aj bezplatných taxíkov? Uberu?

Zdieľaných kolobežiek, či dokonca letov a plavieb? V skutočnosti sú bezplatné autobusy ešte horší nápad ako bezplatné vlaky. Tie totiž boli dotované na štátnej úrovni, ale pri autobusoch to budú robiť mestá a VÚC. Už máme skúsenosti, keď politici z centra sľubujú niečo, čo je v kompetencii samospráv. Výsledkom býva konflikt, kompenzácie a nakoniec kapitulácia.

Tak dopadli obеды zadarmo. To je, mimochodom, jediná vec, ktorá sa v sociálnom balíčku ruší a dá sa považovať za pozitívnu. Nahradí ich však zvýšený daňový bonus, tiež plošný a neadresný. Za pozitívne sa už nedá označiť zrušenie doplatkov za lieky. Znova ide o plošné opatrenie, ktoré nerobí rozdiely. Navyše je už dnes časť obyvateľstva zaštitená ochrannými limitami na doplatky. Toto opatrenie posúva zdravotníctvo bližšie k bodu, keď budú mať „všetci všetko“ bezplatne.

Pritom to boli práve opozičné strany, ktoré v minulosti volali po definovaní nárokov pacientov v rámci solidárne financovanej časti zdravotníctva a po spoplatnení zvyšku. Nová dávka pre tehotné ženy od 4. mesiaca nevyžaduje žiadny komentár. Rodina s malými deťmi už dnes dostáva 11 000 eur ročne vo forme dávok či plateného poistenia.

Toto je nebezpečný vírus

Od krízových manažérov, ktorí prebrali krajinu v najväčšej kríze od jej vzniku, by človek očakával iný prístup. Napríklad hľadať zdroje šetrenia, ktoré nám umožnia dostať deficit pod kontrolu. Minister financií síce ohlásil požiadavku na desaťpercentné šetrenie v nákladoch na prevádzku ministerstiev, no rovno ich chce minúť na neprioritné výdavky.

Znižovanie deficitu už nikoho nezaujíma. Šetriť by sa pritom malo, a oveľa viac. Zoberme si napríklad mzdové výdavky. Každé štvrté euro vo verejnom sektore ide na mzdy. Je to takmer 10 000 miliónov eur. Šetriť v mzdových výdavkoch je skutočne kde. Pozor, tu nepúšťame obohratú pesničku o veľkom

počte úradníkov alebo spackanej digitalizácii, po ktorej ich potrebujeme ešte viac.

Hovoríme aj o tom, že drahí policajti musia riešiť jednoduchú administratívu prihlasovania áut, alebo o tom, že peniaze, ktoré z verejných financií idú na neobsadené miesta, sa potom použijú na odmeny. Veľa tuku je aj v samotných mzdách. Tie vo verejnom sektore narástli od roku 2009 v priemere o 80,7 percenta. Zato v súkromnom sektore to bolo len o 45,8 percenta.

Ozaj, prečo ministri vlastne ešte neohlásili kompletne zmrazovanie plátov na budúci rok? Obdobne populisticky sa vláda postavila aj k poslednej bašte Ficových sociálnych balíčkov – k minimálnej mzde. Na jej zvyšovaní si robil prvomájový marketing bývalý premiér skoro dekádu. Výsledkom je, že rástla dvojnásobnou rýchlosťou oproti priemernej mzde a štvornásobnou rýchlosťou oproti produktivite práce.

Človek nemusí byť vyštudovaný ekonóm, aby chápal, že takýto vývoj nie je dlhodobu udržateľný. Ale človek musí byť minister, aby mu napadlo udržať takúto tempo rastu zoči-voči ekonomickej kríze. Podľa odhadov má budúci rok rásť priemerná mzda o 3,1 percenta a minister práce už ohlásil rast minimálnej mzdy o 6,9 percenta. Budúci rok sa teda dostaneme na špicu krajín EÚ v podiele minimálnej mzdy k priemernej.

Nie, to nie je úspech, ale facka. A pritom už vidíme zárodky prepúšťania. Od januára do júna stratilo prácu viac ako 70-tisíc ľudí. K tomu treba pripočítať 21-tisíc voľných pracovných miest, ktoré medzi januárom a júnom zanikli. Plus ďalších vyše 30-tisíc pracovných miest, ktoré by zanikli, ale držali ich nad vodou štátne dotácie. Prvé tri mesiace krízy nás tak stáli spolu približne 120-tisíc pracovných miest.

Skoro toľko ľudí, ako ich bolo v januári medzi disponibilnými uchádzačmi o zamestnanie. Ak doteraz niekto riešil problém s rastom plátov pracujúcich, odtiaľ bude náš hlavný problém nepracujúca chudoba. Populistické chůtky vo vláde sú ako ťažký vírus. Nielenže sú nebezpečne drahé, ale dokážu nakaziť aj tých, ktorých sme kedysi považovali za imúnnych – fiškálne zodpovedných politikov.

Ohlásiť sociálny balíček v krajine, kde 10 percent zamestnancov s najvyššími príjmami zaplatí 30 percent všetkých odvodov, slovami bohatým brať a chudobným dávať, je ukážkou toho, že tento vírus nebezpečne mutuje.

.týždeň, 25.7. 2020

Výsledky prieskumu na tému práce v nedeľu

INESS

V súvislosti so zákazom nedeľného maloobchodného predaja bolo zverejnených niekoľko prieskumov. Ich všeobecná interpretácia prezentovaná médiami znela, že **Slováci sú za zákaz nedeľného predaja.**

Prieskumy verejnej mienky však neodzrkadľujú preferencie na komplexnú spoločenskú tému, ale len odpovede na konkrétne položené otázky, ktorá so sebou nesie určité emócie. Respondenti sa svojou odpoveďou snažia nakresliť ideálny obraz seba. Ak je otázka postavená spôsobom: „Mali by mať predavačky možnosť v nedeľu oddychovať?“ alebo „Potrebujete nedeľné nákupy?“, respondenti majú tendenciu odpovedať „áno“ a „nie“. Málokto sa chce prezentovať ako utláčateľ predavačiek, alebo nedeľného nákupného maniaka.

Čo by sa však stalo, ak by otázka respondenta upozornila na negatívne efekty nedeľného zákazu?

Ako by odpovedal na otázky o „zákaze pracovať“, či o „**práve pracovať**“? Aby sme našli tieto odpovede, INESS zadal prieskum agentúre ACRC, s.r.o., ktorá zozbierala výsledky metodológiou CAPI na vzorke 1021 respondentov v dňoch 26.5. až 3.6.2020.

Prieskum

Respondenti boli konfrontovaní so 4 tvrdeniami, s ktorými mohli vyjadriť mieru súhlasu (áno, skôr áno) a nesúhlasu (nie, skôr nie), či neutrálny postoj (ani-ani):

- 1. Brigádnici, študenti, nízkopríjmoví a nekvalifikovaní zamestnanci by mali mať možnosť pracovať v maloobchode aj v nedeľu.**
- 2. Zamestnancom v maloobchode by v nedeľu nemalo byť dovolené pracovať.**
- 3. Zamestnávateľia by mali umožniť zamestnancom v maloobchode prácu v nedeľu, pokiaľ o to požiadajú.**
- 4. Pokiaľ bude zakázané pracovať v nedeľu, mal by zamestnancom výpadok príjmu doplatiť štát.**

O respondentoch boli zozbierané základné charakteristiky: pohlavie, vek, veľkosť obce, vzdelanie a zamestnanecký status.

Výsledky

Viac ako 60 % respondentov je pozitívne naklonených (áno, skôr áno) tomu, aby viaceré skupiny obyvateľstva mali mať možnosť pracovať v nedeľu v maloobchode. Len 28% je proti (nie, skôr nie) takejto možnosti.

Obrovskú podporu má táto možnosť najmä u mladých respondentov (25 - 34), z ktorých 70 % je za možnosť nedeľnej práce v maloobchode a len 19% proti. Rovnako najvýraznejšia podpora je pri obyvateľoch veľkých miest (nad 100 000) so 74 %-ným súhlasom. **No prevaha súhlasu s ponechaním možnosti v nedeľu pracovať niektorým skupinám obyvateľstva bola aj pri respondentoch z najmenších obcí do 1000 obyvateľov, keď 56 % bolo za a 32 % proti.** S možnosťou práce v nedeľu v maloobchode súhlasilo aj 68% respondentov, ktorí sú na materskej dovolenke.

S tvrdením, že **zamestnancom v maloobchode by malo byť v nedeľu zakázané pracovať**, súhlasilo 36 % respondentov, no proti bolo viac ako 45 % ľudí. **Za zákaz nedeľnej práce v maloobchode bolo 37 % žien, proti zákazu však bolo 44 % žien. Jasný odpor voči takémuto zákazu bol medzi nezamestnanými, z ktorých 51 % bolo proti zákazu a len 17 % za zákaz.**

Zároveň si 59 % respondentov myslí, že **zamestnávateľ by mal zamestnancom umožniť prácu v nedeľu**, ak o to požiadajú. **Myslí si to 57 % žien, 50 % obyvateľov obcí do 1000 obyvateľov a až 77 % obyvateľov veľkých miest.**

S tvrdením, že **výpadok príjmov kvôli zákazu pracovať v nedeľu v maloobchode by mal kompenzovať štát**, súhlasilo 42 % dotázaných. Pri respondentoch pracujúcich na polovičný úväzok to bolo až 50 %.

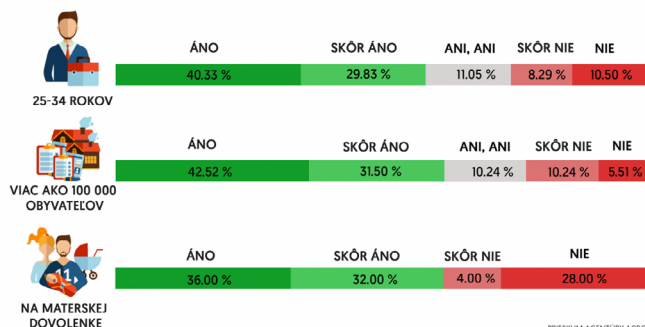
Zhodnotenie

Prieskum ukázal, že proti zákazu nedeľnej práce v maloobchode sú najviac vyhranení mladší ľudia z veľkých miest. Takýto výsledok sa dal očakávať – mladší ľudia majú radi flexibilnejší život a otvorené možnosti, vo veľkých mestách je zároveň koncentrovaná veľká časť maloobchodu s otváracími hodinami aj v nedeľu, preto sa tento zákaz dotýka viac obyvateľov z miest. Potvrdilo sa aj to, že ľudia na materskej, či nezamestnaní ľudia požadujú viac možností privyrobiť si.

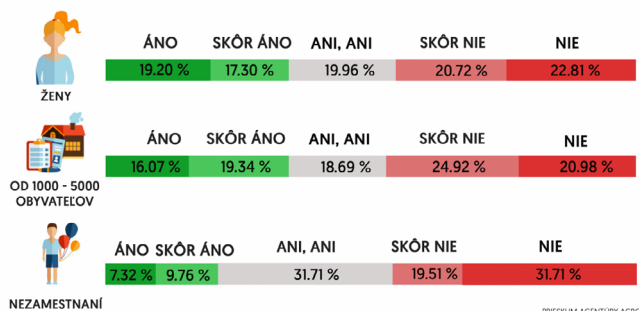
Napriek istým rozdielom medzi demografickými skupinami, **nesúhlas so zákazom nedeľnej práce v maloobchode, či prípadná potreba kompenzácie tohto zákazu panoval naprieč všetkými sledovanými skupinami, bez ohľadu na bydlisko, vzdelanie, vek, pohlavie či zamestnanecký status.**

Prieskum ukázal, že keď veci pomenujeme pravými menami, teda zákaz pracovať nazveme zákazom, obyvatelia Slovenska nie sú naklonení takémuto obmedzeniu ich slobody.

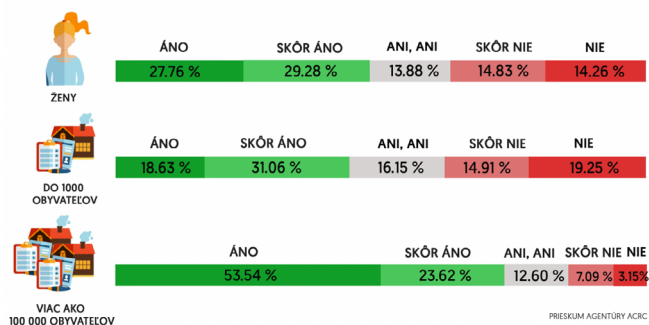
BRIGÁDNICI, ŠTUDENTI, NÍZKOPRÍJMOVÍ A NEKVALIFIKOVANÍ ZAMESTNANCI BY MALI MAŤ MOŽNOSŤ PRACOVAŤ V MALOOBCHODE AJ V NEDEĽU

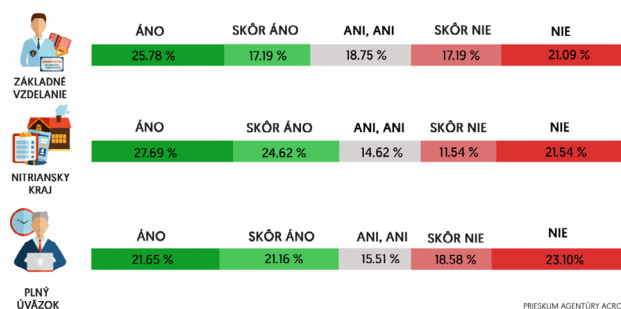
VYJADRITE POSTOJ: ZAMESTNANCOM V MALOOBCHODE BY V NEDEĽU NEMALO BYŤ DOVOLENÉ PRACOVAŤ

ZAMESTNÁVATELIA BY MALI UMOŽNIŤ ZAMESTNANCOM V MALOOBCHODE PRÁCU V NEDEĽU, POKIAĽ O TO POŽIADAJÚ

POKIAĽ BUDE ZAKÁZANÉ PRACOVAŤ V NEDEĽU, MAL BY ZAMESTNANCOM VÝPADOK PRÍJMU DOPLATÍŠ ŠŤÁT

Ide o viac ako nedeľné nákupy

Martin Vlachynský

Myslel som, že to bude iné. Keď nastupovala nová vláda, čakal som na najbližšie mesiace témy ako záchrana verejných financií, budúci kolaps dôchodkového systému, reformy v zdravotníctve, či v pôdohospodárstve. Miesto toho tu máme - **kriminalizáciu práce v nedeľu.**

Veľa ľudí nad touto témou mávne rukou: „Ved' čo, za socializmu bolo tiež všetko zavreté a prežili sme!“ Zdá sa, že taká je aj taktika vlády - umelo držať obchody v nedeľu zavreté „rozhodnutím hygienika“ (tomuto nezmyslu v časoch otvorených kín a plných křiem už snád' neveria ani oni sami) a dúfať, že celá situácia vyhnije, obchodníci rezignujú a ľudia si zvyknú.

Nuž, zvyknú. Ľudia si zvyknú na všetko, aj na okusovanie kôry zo stromu. Proti zákazu náš inštitút vyvinul značnú aktivitu, až sme sa miestami museli sami seba pýtať, **či to vlastne stojí za to. Ale stojí.**

Je to jedna z malých, ale možno čoskoro mnohých **bitiek o tom, v akej spoločnosti budeme žiť.** Či v takej, kde sa naše ohŕňanie nosom nad tým, ako je niekto oblečený, akú hudbu počúva, ako vychováva deti, či ako trávi nedeľu nemení na zákazy a príkazy. Alebo v takej, kde sa nápad politika, podporený náhodne vybraným krikom z internetu, premení z večera do rána na zákon. Alebo dokonca ani to nie, ako vidíme na príklade obchodov, ktoré sú na neurčito zavreté bez zákona, len z vôle pomazaných hláv.

Keď sa zavrú obchody, ich miesto v nedeľu začnú pokrývať kuriéri, rôzne výdajné boxy a balíčkovne. Možno si niekto všimol, ako nemenovaný obchod s elektronikou dnes dokáže doručiť drogériu, či trvanlivé potraviny. Hlavy pomazané si to vysvetlia ako obchádzanie ich vôle a k prvému zákazu pribudnú ďalšie - nedeľné obmedzenia pre kuriérov, e-shopy, či výdajne. To nie sú moje výplody, takéto úvahy zazneli nahlas v nedávnej televíznej diskusii. **Ani sa nenazdáme a Obchodná inšpekcia bude kontrolovať, či v pizzerii náhodou v nedeľu nepredávajú načierno mlieko a banány.**

Zákaz nedeľného predaja nie je opatrenie sociálne, hygienické, ani kultúrne. Neexistuje žiadna „vôľa ľudu“ za zavretie obchodov. Ak by existovala, vôbec by sme sa o tejto téme nebavili, pretože by v nedeľu nikto do obchodu nechodil. Ak by aj prišiel, nikto by ho neobslúžil, pretože tých 13% zamestnancov v maloobchode s nedeľnou prácou by sa presunulo na pozície bez nedeľnej práce. Tento zákaz je

kombináciou lobizmu skupiny obchodníkov, snahy získať populistické body a vnučovaním svojho pohľadu na morálku. **Obeťou nie sú obchodníci, ale Slovensko.**

HN, 15.6. 2020

Opili sme sa minimálnou mzdou

Róbert Chovanculiak

Na každom dobrom protialkoholickom liečení vám povedia, že prvým krokom je priznať si problém. Tým problémom pri minimálnej mzde je jej rýchly nárast. Počas uplynulých siedmich rokov o 71 percent. **To je dvakrát rýchlejšie, ako rástla priemerná mzda, a štyrikrát rýchlejšie, ako rástla produktivita.**

Keby od roku 2013 rástla minimálna mzda rovnako rýchlo ako priemerná, dnes je 465 eur. O 115 eur nižšia.

Akékoľvek diskusie o riešení minimálnej mzdy v čase prichádzajúcej krízy tak musia začať priznaním očividného: minulé roky sme to prehŕali, budúci rok budeme abstinovať. Prvým bodom diskusií o minimálnej mzde tak musí byť jej zmrazenie. Zvyšovanie prevádzkových nákladov krachujúcim podnikateľom v kríze je cesta do vysokej nezamestnanosti.

V politickej aréne sa objavili tri návrhy na úpravu minimálnej mzdy: podľa odvetví alebo okresov alebo vytvoríť špeciálnu nižšiu minimálnu mzdu pre najohrozenejšie skupiny.

Odvetvová minimálna mzda nedáva na Slovensku príliš zmysel. Nemá tu tradíciu a predstava o jej naplnení porušuje vyššie spomenutý prvý bod. Odborári v prípade odvetvovej minimálnej mzdy nepripúšťajú zníženie základnej sadzby. Ani politickí obhajcovia tejto verzie sa netvária, že by išli navrhovať nižšie mzdy pre zamestnancov v maloobchode, hotelierstve a reštauračnom biznise. **Ale budú bojovať za vyššie mzdy v ostatných odvetviach.**

Navyše **odvetvové kritérium ide proti prvotnému zámeru minimálnej mzdy**, ktorým je dosiahnutie určitého minimálneho životného štandardu pre zamestnancov. Odložme teraz bokom diskusiu o tom, či toto vlastne minimálna mzda dokáže a či pri tom nenarobí viac neplechy ako úžitku. Odvetvová minimálna mzda nedáva zmysel, pretože životný štandard sa neodvíja od odvetvia. Odstupňovanie rôznych odmien v rôznych odvetviach by sme mali ponechať na ten nástroj, ktorý funguje pri všetkých ostatných cenách - **dopyt a ponuku.**

Na podporu návrhu odvetvovej minimálnej mzdy zaznel ešte jeden argument. Vraj za rovnakú prácu má byť rovnaká mzda aj v rôznych regiónoch. To je však rovnako absurdné, ako chcieť, aby vyprážaný syr alebo podnájom stáli rovnako v každom okrese. V skutočnosti je to presne naopak. Fakt, že sa u nás v jednom odvetví mzdy tak výrazne líšia naprieč rôznymi okresmi, hovorí proti odvetvovej minimálnej mzde. A je to argument skôr za minimálnu mzdu stanovovanú na úrovni okresov. **Mimochodom, mali by mať upratovačky vo Volkswagene a v Tesco rovnaký minimálny plat alebo nie?**

Takáto „miestna“ minimálna mzda dokáže lepšie odzrkadľovať **rôznu ekonomickú a cenovú úroveň a situáciu na trhu práce medzi rôznymi okresmi.** Pri okresnej minimálnej mzde akurát musíme popracovať na zbere údajov o mzdách, dnes nie sú dostatočné.

Posledný návrh v podobe **špeciálnej, zníženej minimálnej mzdy je kompatibilný so všetkými ostatnými návrhmi vrátane jednoduchého zmrazenia.** To, že minimálna mzda prináša najväčšie negatívne dôsledky dlhodobo nezamestnaným alebo ľuďom s nízkym vzdelaním žijúcich v zaostávajúcich regiónoch, je akademicky dobre zmapovaný fakt. Navyše tento posledný návrh si pýta, aby bol skombinovaný so znovu oživenou odvodovou odpočítateľnou položkou. Takto by zamestnancom nemuseli výrazne poklesnúť čisté príjmy a zároveň by značne klesli mzdové náklady pre potenciálnych zamestnávateľov.

Denník N, 10.6. 2020

Prečo sprivatizovať teplárne

Martin Vlachynský

So záujmom som si prečítal rozhovor s novým šéfom akciovky MH manažment, ktorá je niečo ako **správca časti štátneho majetku.** Rozhovor sa však primárne venuje **štátnym teplárňam.** Znalým netreba pripomínať, že pán Lopatka sa stal v oblasti verejnej správy istou formou **legendy** po svojom krátkom, ale intenzívnom pôsobení v Sociálnej poisťovni, kde sa pokúsil o niečo podobné, ako Hérakles na farme istého pána Augiáša.

V prvej časti rozhovoru pán Lopatka menuje, aké **problémy našiel v štátnych teplárňach** - zlé, až katastrofálne finančné výsledky, plejáda nevýhodných zmlúv, investície so zápornou návratnosťou niekedy až bizarného charakteru

(autoumývarka), zaujímavé výhody pre manažment a niektorých zamestnancov napriek zlému hospodáreniu a v neposlednom rade prehraté súdne spory o desiatky miliónov eur.

Na priamu otázku, či by teplárne **sprivatizoval však odpovedal priamo - nie**. „Problém jednorazového výnosu je vždy v tom, že je jednorazový. Našou ambíciou je spraviť z teplární dobre fungujúcu sieť.“ Sedliackemu rozumu takýto argument znie dobre a to je vlastne aj dôvod, prečo je v spoločnosti taká podpora pre štátne (ja to volám politické) vlastníctvo podnikov a odpor voči privatizácii. Ak hus znáša zlaté vajcia, neradno ju zarezať!

Je tu však **zásadný problém** – táto hus zlaté vajce neznesie. Dôvody, prečo je to tak, popísal pán Lopatka sám. Štátny podnik je vždy politickým nástrojom. Je to spôsob, ako odmeniť podporovateľov, preto ich manažmenty sú prelezené bývalými straníkmi, rodinou a kamarátmi politikov, alebo sú títo ich dodávateľmi, samozrejme za veľmi výhodných podmienok. Sú spôsobom, ako **korumpovať voličov**, preto SPP už roky predáva domácnostiam plyn so stratou. Sú **nástrojom**, ako presúvať zodpovednosť do budúcnosti na iné vlády, preto máme štátne nemocnice točiac sa v kruhu oddlžovania. Zodpovednosť ich manažmentu voči voličom je nulová, o drvivšej väčšine z nich volič v živote nepočul.

Šikovný a odhodlaný manažér ako je pán Lopatka možno dokáže zlepšiť stratové hospodárenie teplární – (pričom treba zdôrazniť, že prehraté **právne spory** teplární, vrátane tých hroziacich, znamenajú **obrovskú sekeru**, ktorú musí zatiahnuť **štátny rozpočet**, lebo hoci aj ziskové teplárne **by si na dlhy nezarobili ani po 100 rokoch**).

Ani to však nebude ľahké, za socializmu predimenzované systémy centrálného zásobovania teplom musia súperiť s dotovaným zatepľovaním a keď nová vláda uvoľní de facto zákaz odpájania, bude to ešte náročnejšie. Ale ani ten najšikovnejší a najčestnejší manažér **nemôže zmeniť podstatu neefektívnosti štátnych podnikov**. Z jednoduchého dôvodu – jeho zotrvanie na pozícii nebude podmienené jeho výsledkami, ale jeho krytím. Presne tak, ako to zažil v Sociálnej poisťovni, kde nestrávil ani dva roky.

Pán Lopatka sa tak trochu prezrádza, keď v ďalších častiach rozhovoru odporúča privatizáciu SADiek, kúpeľov Sliač, či polikliniky Tehelná. Ja ho chápem, ak nastupujete ako **manažér s úlohou „dať to dokopy“**, asi nie je korektné, aby ste začali rozprávať o tom, že by ste to celé radšej sprivatizovali. Preto to napíšem ja: **Štátnym podnikom pomôže iba jediné - pretrhnúť politické spojenia. A ten proces sa volá privatizácia.**

Väčšina voličov si myslí, že privatizáciou dačo stráca – že **štátne podniky sú aj „ich“ majetok**. To je nezmysel, s majetkom štátnych teplární ja ako občan môžem nakladať rovnako nulovo, ako s majetkom súkromných. Je to presne naopak – väčšina štátnych podnikov stráca na hodnote každým dňom, čo nie sú privatizované.

Príkladov je množstvo – samotné teplárne **mohli byť pred rokmi predané za 200 miliónov eur**, dnes by po nich za tie peniaze ani pes neštekol. Železničné **CARGO mohlo byť predané za pol miliardy eur**, ponuka bola na stole. Pár rokov neskôr muselo dostať od štátu **pôžičku 166 miliónov**, ktorú **splatilo len rozpredajom vozňov**. Teda čiastočnou privatizáciou, akurát miesto pol miliardy skončil rozpočet na nule a ešte bol rád. **Letisko Bratislava sa mohlo stať partnerom Schwechatu a štát zinkasovať 300 miliónov**, miesto toho do rekonštrukcie nalial desiatky miliónov peňazí od daňovníkov a dnes môžete v poloprázdnych nových halách kone chovať, kým vlády zúfalo hľadajú „partnera“ pre letisko,

hoci aj z Číny. Keď sa v roku 2010 hovorilo o **privatizácii Kúpeľov Sliač**, odhadované náklady na rekonštrukciu boli 30 miliónov eur, dnes pán Lopatka spomína 300 miliónov. **Aj keby preháňal**, dekáda chátrania si vypýtala svoje. Podobne s každým odídeným poistencom klesá rok za rokom hodnota Všeobecnej zdravotnej poisťovne.

Dilema privatizácie nie je jednorazový príjem verzus roky ziskov, ale jednorazový príjem verzus roky strát.

Denník N, 26.6. 2020

Zachráni koronavírus gastrolístky?

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku už približne **25 rokov funguje štátom požehnaný biznis** vo forme povinných gastrolístkov pre zamestnancov. Nejde o fazuľky. V hre je **30 miliónov**, ktoré **každý rok** zaplatia zamestnanci, zamestnávateľia, reštaurácie a obchody za to, že namiesto bankoviek si medzi sebou vymieňajú **farebné papieriky s nezaokrúhlenými číslami**.

Je **únavné dookola vyvracať argumenty** na štátom garantovaný dopyt nacucnutých podnikateľov. Za tie roky sme zažili už rôzne argumentačné kotrmelce. Napríklad o tom ako povinné gastrolístky vedú k pravidelnej strave, čo znižuje riziko obezity, zlepšuje zdravotný stav, čo vedie k menej práceneschopnosti a následne k vyššej produktivite a HDP a nižším výdavkom na zdravotníctvo.

Schválne nechám na čitateľovi, či dokáže vymyslieť podobnú argumentačnú reťaz o výhodách poukážok v jeho profesii. Viem si predstaviť ako kvalitnejšia obuv, presnejšie hodinky, teplejšie ponožky, viac knížiek, spoľahlivejšie mobilné telefóny alebo viac deodorantov v MHD môže rôznymi cestičkami pomôcť našej produktivite a vyššiemu HDP.

S príchodom **novej vlády sa téma gastrolístkov znova otvorila**. Do programového vyhlásenia sa dostala veta: **„Zamestnancom umožníme vybrať si medzi gastrolístkami a finančným príspevkom na stravu.“** Viem si predstaviť, ako v tomto momente začali v gastrofirmách blikať červené kontrolky a spustila sa lavína **mnohohodinových brainstormingových porád**.

Či bola výsledkom týchto porád aj nová iniciatíva **„Pomoc Pre Gastro“** sa asi nedozvieme, ale keby áno, tak by ma to neprekvapilo. Táto iniciatíva spája reštaurácie, ktoré požadujú

od vlády pomoc v koronakríze. Boli z jej rozhodnutia zatvorené a preto je na mieste nejaká kompenzácia. **Od rozumných ako odpustenie odvodov a daní.** Cez pochopiteľné ako pomoc s nájomným, až po tie menej pochopiteľné ako kurzarbeit pre kuchárov a čašníkov.

Jednou z troch požiadaviek iniciatívy je však aj „**reštart biznisu**“, kde požadujú zákaz používania gastrolístkov mimo reštaurácií a zároveň ich elektronizáciu. Teda **presne opačný postup ako plánuje vláda**. Namiesto dodatočnej možnosti voľby ešte zúžiť paletu možností pre zamestnancov. Z pohľadu firiem vydávajúcich gastrolístky ide o geniálnu náhodu alebo geniálne využitie svetovej pandémie.

Je to trochu paradoxná situácia, lebo **veľký problém** s gastrolístkami mali a majú predovšetkým **reštaurácie** a gastroprevádzky. Oni nemajú dostatočnú vyjednávaciu silu, aby si zabezpečili nižšie poplatky pri výkupe gastrolístkov. Sťažovali sa, že náklady na ich spracovanie sú aj päťnásobne oproti napr. platbám cez bankové karty. A riešili to tým, že za gastrolístky nakupovali potraviny v supermarketoch. Z tohto pohľadu je to naozaj podozrivá „náhoda“, že práve reštaurácie sa dali do boja za gastrolístky.

Nateraz sa zdá, že gastrolístky to majú spočítané a **návrh na ich zdobrovoľnenie** má ísť do parlamentu. Stále však nie je vyhraté. Vieme, ako dopadol posledný pokus, keď vláda Ivety Radičovej predložila v Národnej rade podobný návrh. Neprešiel o jeden jediný hlas, pretože bývalý poslanec Hrušovský nedokázal vložiť kartičku do hlasovacieho zariadenia. Uvidíme, či aj v súčasnom parlamente sú poslanci, ktorí v kľúčovej chvíli zasmätkujú a na pár sekúnd zabudnú na svoj poslanecký sľub.

Pravda, 26.6. 2020

Konkurencia

Martin Vlachynský

Vláda oslavuje. Súdny spor, ktorý načas už druhé desaťrocie svojej existencie, je konečne na konci. Nepriateľ bol porazený a uznal svoju porážku. **Ministerstvo malo pravdu** – ani 16 rokov od reformy nedokázalo jeho vedenie pre poistencov vytvoriť konkurenčné prostredie so všetkými jeho výhodami. **A ja ako poistenec rozmyšľam, čo teda vlastne mám oslavovať.**

Najskôr si ale vyjasníme, že rozhodnutie Súdneho dvoru, obzvlášť v špecifickej oblasti súťažného práva, nie je slovo božie. Súťažné právo v EÚ je tak „premakané“, že hoci talianska štátna aerolinka Alitalia za 74 rokov svojej existencie videla zisk

len jedinýkrát, stále lieta. Asi zázrak, a nie štátna pomoc. Alebo letecká doprava nie je konkurenčné prostredie?

Ale späť k poisteniu. Nejaká konkurencia tam bude, keď minulý rok zmenilo svoju poisťovňu 240 000 poistencov. Ale aj my v INESS sme opakovane upozorňovali, že **zdravotné poisťovne** sa v mnohom **podobajú** skôr **prietokovým ohrievačom**. Ale je toto dôvod na oslavu?

Zajacova reforma bola postavená na myšlienke **konkurujúcich si zdravotných poisťovní**. Tento konkurenčný proces mal formovať celé prostredie – ceny, toky financií, sieť poskytovateľov, mal byť strážcom hospodárenia jednotlivých subjektov a hlavne mal dať moc do rúk poistencovi. Podarilo sa to len v obmedzenej miere. Vďaka konkurencii zažíva poistenec proklientskejší prístup, existuje istá súťaž v platobných mechanizmoch a zazmluvňovaní poskytovateľov. No v ďalšom rozvoji naráža konkurencia na známe prekážky ako chýbajúca definícia nároku, minimálna sieť, cenové regulácie, dominancia štátnej poisťovne, či nekonečný kolotoč dofinancovania a oddlžovania.

Rozhodnutie súdu bude argumentačnou vodou na mlyn melúci sen slovenských politikov o systéme s jednou zdravotnou poisťovňou. Systém, ktorý majú v rukách oni, politici, systém, kde im zo štátnej poisťovne počas roka len tak neutecie 150 000 ovečiek. **Len si treba spomenúť, že reforma 2004 neprišla len tak z rozmaru.** Nebolo to len okopírovanie slávneho holandského modelu zdravotníctva, pretože ten vtedy tiež ešte len vznikol. Reforma postavená na konkurencii vznikla preto, že štátom dominovaný centrálny riadený systém bol na prelome tisícročí niekoľko rokov na hrane kolapsu. V roku 2001 dlhovala Všeobecná zdravotná poisťovňa len lekárom 6 miliárd korún, nemocniciam miliardu korún. Doslovnému rozobratia celého zdravotníctva do zberu zabránil len zákaz exekúcií z júla 2001.

Ved' aj spomínaný **súdny spor sa viedol o tom, či mal štát právo doliať do VŠZP peniaze**. Miesto tešenia sa nad legálnosťou tohto dolievania, nebolo by lepšie radšej ten konkurenčný trh konečne dotiahnuť do konca?

Na činnosť INESS finančne prispela aj poisťovňa Dôvera.

Zdravotnícke noviny, jún 2020

Bude mať Slovensko najvyššiu minimálnu mzdu na svete?

Róbert Chovanculiak

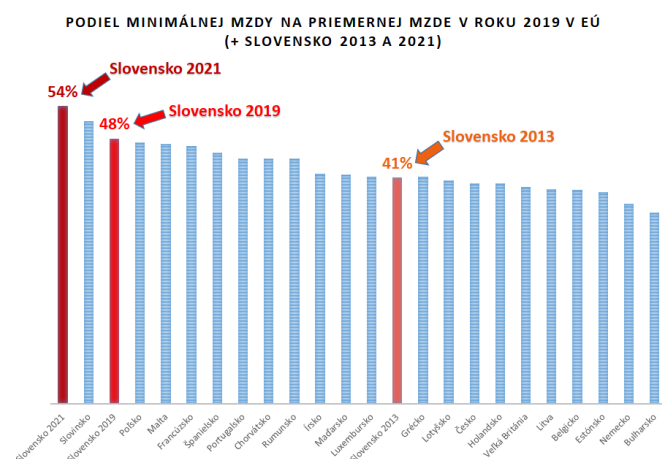
Každý na Slovensku, kto vie napočítať do 580, vie, že **minimálna mzda tu posledné roky rástla extrémne rýchlo**. Existujú však ľudia, ktorí to zvyknú zľahčovať. Tvrdia, že aj keď minimálna mzda vzrástla dva krát rýchlejšie ako priemerná a štyri krát rýchlejšie ako produktivita práce, tak to je skresľujúci pohľad. Vraj sme mali na Slovensku nízku minimálnu mzdu a len dobiehame ostatné krajiny. Jej rýchly rast tak nie je nič zvláštne a ešte máme priestor na ďalšie zvyšovanie. Napríklad odborári stále snívajú o budúcoročnej minimálnej mzde 656 eur.

V skutočnosti má však Slovensko našliapnuté na to, stať sa krajinou **s druhou najvyššou minimálnou mzdou na svete**. Ak chceme porovnávať výšku minimálnej mzdy medzi krajinami, nemôžeme porovnávať jej absolútnu hodnotu. To, že má Slovensko minimálnu mzdu 580 eur a Nemecko 1557 eur vám nič nepovie o tom, či to politici s jej zvyšovaním náhodou neprehnali. Výšku minimálnej mzdy je preto potrebné vzťahovať **k celkovej mzdovej úrovni v danej krajine**. Napríklad k priemernej mzdou.

Pri takomto pohľade zistíte, že v roku 2019 tvorila minimálna mzda v Nemecku 36 % z priemernej mzdy a na Slovensku to bolo 48 %. Z toho vyplýva, že ani naplánované zvýšenie nemeckej minimálnej mzdy o 11,7 % neznamená, že sa k slovenskej úrovni minimálnej mzdy čo i len priblížia. Tento nárast je navyše rozdelený na 4 fázy, pričom posledná bude v polke roku 2022. V tom čase sa odhaduje, že priemerná mzda bude vyššia o 7 %. To znamená, že v roku 2022 bude v Nemecku minimálna mzda tvoriť okolo 39 % z priemernej mzdy.

A tu sa dostávame k odhadom za Slovensko. Ak by sa nezmenil zákon a splnili túžby odborárov, tak by v roku 2021 dosiahla minimálna mzda 656 eur. To znamená, že minimálna mzda by tvorila 57 % z priemernej mzdy. Ak aj zoberieme ministrov kompromisný návrh 620 eur, podiel minimálnej mzdy dosiahne 54 %. Aj tento nárast vystrelí Slovensko na prvé miesto vo výške minimálnej mzdy v EÚ. A to s náskokom. Minulý rok prvá krajina bola Slovinsko a tam tvorila minimálna mzda 52 % priemernej mzdy. V skutočnosti by sme sa s 54 % dostali na špicu v celom svete. Pred nami by bola pravdepodobne len Kolumbia, kde v roku 2018 tento podiel dosiahol 58 %. Len pre lepšiu predstavu, kam sme s dopracovali, Medzinárodný menový fond odporúča minimálnu mzdu od 25 % do maximálne 50 % priemernej mzdy.

Toto prestáva byť sranda. Ešte v roku 2013 tvorila na Slovensku minimálna mzda 41 % priemernej mzdy. To bola

plus mínus priemerná úroveň krajín EÚ. Potom sa politici a ich marketingové oddelenia utrhlí z reťaze a z minimálnej mzdy si urobili každoročnú prvomájovú kampaň. A pritom Slovensko je posledná krajina, ktorá by mala pri minimálnej mzdou tlačiť na pílu. Máme vysoké regionálne rozdiely, chudobné doliny, veľkú mieru dlhodobu nezamestnaných a veľa ľudí so základným vzdelaním. To sú všetko ingrediencie, ktorá znásobujú výbušnosť negatívnych vplyvov minimálnej mzdy. Výsledkom je, že v čase ekonomického rastu a prosperity sme mali stále okresy, kde nezamestnanosť neklesla pod smutných 15 %. Nehovoriac o tom, čo príde teraz, keď klope na dvere ekonomická kríza.

Riešenie? Okamžite **zmraziť minimálnu mzdu**. Kludne aj na dva roky. A ako kompenzáciu zaviesť odvodovú odpočítateľnú položku. Najlepšie zo sociálnych odvodov. To by pomohlo zvýšiť čisté príjmy ľudí aj bez zvyšovania minimálnej mzdy a zároveň by znížilo mzdové náklady práce. Presný opak toho, čo robili vlády posledné roky, kedy daňovo-odvodové zataženie ľudí s minimálnou mzdou vzrástlo o tretinu. Posledné dve volebné obdobia by sa mali zapísať do dejín slovenského trhu práce ako boj proti šanciam znevýhodnených ľudí na zapojenie sa do produktívneho života.

Denník N, 22.7.2020

Minimálna mzda a 540 porcií halušiek

Martin Vlachynský

Reštaurácie, hotely, krčmy a penzióny. Kríza na nich uderila nečakane, bleskovo a v plnej sile. Už o niekoľko mesiacov sa musia pripraviť na druhú vlnu. Minimálne ekonomickú. Jej pôvodca je známy - rekordné zvyšovanie minimálnej mzdy a na ňu naviazaných príplatkov. Našťastie v tomto prípade je vakcína známa. Zmrazenie minimálnej mzdy a odviazanie príplatkov od nej môže zabrániť druhému devastačnému tsunami.

Zariadenia spomenuté v prvej vete majú jednu spoločnú črtu. Zamestnanci v nich pracujú v neštandardných časoch. Najsilnejšie dni sú víkendy, sviatky a v mnohých treba potiahnuť do polnoci, alebo aj dlhšie. Zároveň priemerné mzdy sa v nich pohybujú pomerne blízko mzdy minimálnej, ktorá je 580 eur. V prvom kvartáli roka 2020 **to bolo 594 eur** v odvetví „ubytovacie a stravovacie služby“. Pre účely tohto textu nie je podstatné, či a koľko dostávajú títo zamestnanci zároveň hotovosť na ruku. Minimálna mzda bola zákonom minulý rok naviazaná na priemernú mzdu spred dvoch rokov. Na minimálnu mzdu sú zase naviazané príplatky za prácu cez víkend, či sviatok. Hlavným

problémom takéhoto nastavenia je, že hľadá do minulosti, kedy o COVID19 ešte nikto ani nechyroval. Minimálna mzda v krízovom roku 2021 preto rekordne poskočí podľa priemernej mzdy z roku 2019, kedy mzdy a zamestnanosť dosahovali výšin, a dosiahne výšku 656 eur.

Čo to znamená pre reštaurácie a hotely? Vezmime si modelového zamestnanca. Nepracuje nadčasy (veď je kríza), ale 6 dní do mesiaca pracuje až do polnoci, má teda 12 hodín nočnej smeny. Pridá k tomu aj dve 12-hodinové soboty a nedele mesačne a jeden 12-hodinový sviatok.

Nepracuje v Bratislave, ale v Levoči, takže v zmluve má minimálnu mzdu. Ešte v decembri by účtovné náklady práce takéhoto zamestnanca predstavovali 1035 eur mesačne. V januári 2021 to bude už 1170 eur. To je nárast o 135 eur, teda o 13%.

Ak má reštaurácia, či penzión 10 takýchto zamestnancov, mesačný nárast nákladov bude o 1350 eur. Pri 100% marži na 5 eurových haluškách bude musieť reštaurácia predať mesačne o 540 porcií halušiek viac, aby tieto náklady vykryla. Druhou možnosťou je zvýšenie cien jedla – môže si ho reštaurátor dovoliť, alebo mu poklesne dopyt?

Dokážu to v januári, februári? Nebude zúriť zimné kolo epidémie? Veríme, že konkrétne čísla pomôžu do situácie nahliadnuť aj tým, ktorí zamestnávateľov považujú za vydr duchov a pre nevyhnutnosť zmrazenia minimálnej mzdy a odviazania príplatkov nájdu pochopenie.

Blog SME, 15.7. 2020

Dajme šancu aktívnym, zobudíme pasívnych

Róbert Chovanculiak

Netreba znova opakovať, že **Slovenské školstvo na tom nie je najlepšie**. Ale existujú aj svetlé **výnimky**. Ostrovy pozitívnej deviácie, ktoré vytvárajú aktívni a inovatívni učitelia a riaditelia. Táto dobrá správa má však **dva háčiky**. Po prvé, títo aktívni jedinci nemajú na ružiach ustlané a súčasné školstvo ich nepodporuje, skôr naopak, často im kladie poľanú pod kolená, čo časom vedie k ich rezignácii. Po druhé, týchto aktívnych jedincov je len menšina a zvyšok školstva si „ide svoje“.

Tieto dva problémy môžu pomôcť zmierniť autonómne školy, s ktorými majú skúsenosti v mnohých krajinách. Sú to školy, ktoré sú rovnako ako zvyšok **bezplatné, financované z verejných zdrojov**, ale majú jednu dôležitú výhodu: **sú zbavené väčšiny regulácií, povinností a nariadení**, ktoré

sú spojené s vyučovacím procesom a vedením školy. Plus sa **zodpovedajú za svoje výsledky**: ich žiaci musia dosahovať základnú úroveň v testovaní. A ak je po takejto škole väčší dopyt, než je ponuka prázdnych lavíc, škola nesmie vyberať povestné čerešničky, žiakov si musí vyberať v lotérii.

Najčastejšie sú zriaďovateľmi autonómnych škôl rôzne **neziskovky** napr. Teach for America, alebo združenia napríklad rodičov či cirkev. V zahraničí majú tieto školy rôzne názvy. V USA sú to **charterové školy**, vo Švédsku Friskolor, v Anglicku Free Schools, alebo na Novom Zélande **Partnership schools**. Čo všetky tieto školy spája je **sloboda** od štátnych regulácií a **zodpovednosť za výsledky žiakov**.

Kombinácia parametrov „**sloboda a zodpovednosť**“, viedla v týchto krajinách k pozitívnym výsledkom. Deti v autonómnych školách dosahujú plus mínus rovnaké výsledky v testovaniach ako deti vo verejných školách, často však lepšie a to predovšetkým deti zo znevýhodneného prostredia. Čo je dôležitejšie, rodičia aj samotní žiaci vykazujú výrazne vyššiu mieru spokojnosti ako na zvyšku škôl. A v neposlednom rade sa môžu tešiť aj daňoví poplatníci, lebo tieto školy dosahujú lepšiu hodnotu za peniaze. **Nižšie výdavky a lepšie výsledky.**

Nedávno sa objavili dve štúdie, ktoré ukazujú, že dôvod na radosť z autonómnych škôl môžu mať aj **deti, ktoré do nich nechodia**. Tieto štúdie sa na rozdiel od väčšiny nepozreli na výsledky izolovane, ale skúmali vplyv príchodu autonómnych škôl na všetky deti v danej oblasti. Nech už navštevovali akékoľvek školy.

Výsledky prvej štúdie hovoria o tom, že čím **väčší podiel mali autonómne školy** v danej oblasti, tým sa viac zlepšili výsledky žiakov aj z ostatných škôl. A to platí predovšetkým pre deti z černošských a hispánskych rodín v rámci celých USA.

Druhá štúdia sa zamerala viac lokálne a pozrela sa na vzdelávanie v Severnej Karolíne, kde v roku 2011 odstránili obmedzenie maximálneho počtu autonómnych škôl. V oblastiach, kde sa následne otvorili nové školy, vzrástli výsledky aj žiakov, ktorí ostali na starých školách. **Museli sa prispôsobiť vyššiemu tlaku konkurencie.**

Vytvoriť možnosť sa realizovať pre aktívnych a inovatívnych ľudí v školstve by dávala zmysel, aj keby sme mali pomôcť len deťom, ktoré sa im dostanú po ruky. Kvalitné vzdelanie nie je hra s nulovým súčtom, teda že ak jednému pomôžete, tak niekto druhý musí stratiť. Ale zdá sa, že realita bude pre autonómne školy ešte ružovejšia. Oni nielenže neškodia deťom mimo ich triedy, oni im ešte dokonca môžu pomôcť. Dajme preto šancu aktívnym učiteľom a riaditeľom a pomôžeme zobudiť sa aj tým pasívnejším.

Denník N, 26.6. 2020

Radost' z miliárd na nemocnice

Martin Vlachynský

Cítite to tiež? Ešte včera štát otáčal každé euro. V nemocniciach opadávala omietka, v regiónoch padali mosty, a na univerzitách padali nadávky, keď im pre nedostatok peňazí vypli prístup k

predplatenému vedeckých časopisov. A dnes – zrazu od radosti nevieme, kam s tými záchrannými koronamiliardami. Vyzerá to, že konečne sa podarí splniť proletárske „každému podľa jeho potrieb...“

Vezmime si také nemocnice. Vraj majú z (čistého) **desaťmiliardového korona balíka dostať 2,5 miliardy eur!** Ak sa v takýchto číslach neorientujete, pomôžem. Kapitálové výdavky ministerstva zdravotníctva (vrátane zdrojov EÚ) boli za posledných 8 rokov v priemernej výške 60 miliónov eur ročne. Teda zdravotníctvo dostane kapitálovú injekciu hodnú 45 rokov doterajších kapitálových výdavkov Ministerstva!

Zdá sa vám to podozrivé ako 30 %-ný výnos v BMG Invest? **Treba byť viac než ostražitý a nepodliehať oslavám.** Dôvody sú nasledovné:

Po prvé, **už to tu bolo.** Peniaze. Len v rokoch 2015 - 2019 sa daňovo-odvodové príjmy na Slovensku zvýšili 5 miliárd eur, teda polovicu toho, čo máme teraz na 4 roky dostať v rámci korona pomoci. Štát tie miliardy dokázal prejsť a s ľahkosťou preje aj tieto nové.

Po druhé, nič nie je zadarmo. **EÚ chce balíček financovať (aj) novými daňami.** A keďže klasických daní je kopec, prichádza s inováciami ako je „daň na prístup na trh.“ Negatívne dopady týchto daní na našu budúcu životnú úroveň je dnes ťažké odhadnúť, isté je len to, že ich platíť budeme. Druhým zdrojom balíčka je nový dlh. Jeho negatívne dopady naopak už poznáme vcelku dobre.

Po tretie – prvé pečené koleno chutí, druhé bolí a tretie zabíja. Obrovské sumy lákajú k obrovskému plytvaniu. Pri spomínanom 2,5 miliardovom balíku má ísť 0,5 miliardy na informačný systém štátnych nemocníc. Pol miliardy eur – nemusíte byť expert z IT biznisu, aby vám z tejto sumy nepadla sánka. Mohol by sa niekto spýtať Svetu zdravia, alebo Agelu, koľko stál ich nemocničný informačný systém. Stavím sa s vami o koleno s chrenom, že pol miliardy to nebolo. Ani polovica, ani tretina. To trošku ukazuje, aká môže byť efektívnosť týchto výdavkov.

A nakoniec sú reformy. Teda ich absencia. Za miliardy eur sa síce dajú nakúpiť kamióny omietok, vagóny CTčiek a minimálne 12 parsekov toaletného papiera. Ale efektívnejšie riadenie, lepší prístup k pacientovi, kvalitnejšie pracovné vzťahy či lepšia spolupráca s ambulantným sektorom sa kúpiť nedajú. To treba spraviť. A keď je veľa roboty s mŕňaním, ostáva málo času na reformovanie. Pevne ale verím, že sa tentokrát mýlim.

Ako znížiť deficit? Inšpirujme sa v súkromnom sektore

Róbert Chovanculiak

Tento rok sa **prepadne naša ekonomika** a deficit verejnej správy vyletí do nebies a dosiahne nevídané úrovne. Je zbytočné teraz šermovať percentuálnymi odhadmi zaokrúhlenými na jedno desatiny miesta. **Nikto presne nevie, ako zlé to bude.** Jediné čo vieme je, že to bude horšie než kedykoľvek predtým.

Pre verejné financie to znamená **šetriť.** A minister financií už ohlásil požiadavku na 10 percent úspor v nákladoch na prevádzku. Dá sa ale robiť oveľa viac. Najskôr by sme mali zamerať pozornosť na nízko-visiace ovocie. Mzdové výdavky. Každé štvrté euro vo verejnom sektore ide na mzdy. Je to takmer 10 000 miliónov eur. **Prečo a ako v nich šetriť?**

Najskôr prečo - lebo je určite kde. A teraz nejde len o nekonečne krát prehrávanú pesničku o vysokom počte úradníkov, o spackanej reforme ESO, alebo o podivnostiach ako, že policajti riešia administratívu prihlasovania áut. Ide napríklad o aj peniaze, ktoré dostávajú ministerstvá na naplánované pracovné miesta, ktoré sa im nedarí obsadiť. **A následne sa vyplácajú ako odmeny.**

A ide aj o **výšku miezd.** Od poslednej krízy, roku 2009, rástli mzdy vo verejnom sektore priemernou rýchlosťou 5,1 percent, pričom v súkromnom sektore to bolo len 3,2 percent. Dnes po skúsenostiach so šírením pandémie už všetci vedia, že pri exponenciálnom raste spraví aj malý rozdiel v rýchlosti veľký rozdiel vo výsledku. Ani nie 2 percentuálne body v rýchlosti rastu miezd znamenali, že v súkromnom sektore od roku 2009 narástli mzdy o 45,8 percent a vo verejnom o 80,7 percent. Výsledkom je, že priemerná mzda v súkromnom sektore sa očakáva tento rok na úrovni 1019 eur a vo verejnom 1294 eur. Pričom zamestnanci vo verejnej správe majú kratší pracovný týždeň a majú nárok na viac dní dovolenky.

Peknou ukážkou rozdielnej schopnosti reagovať na krízovú situáciu je aj tento rok. Podľa odhadov **poklesne priemerná mzda v súkromnom sektore o 0,4 percenta.** Nie, nečítate zle – odhaduje sa pokles. Avšak vo verejnom sa pokračuje, ako by sa nechumelilo. **Odhadovaný rast priemernej mzdy vo verejnom sektore je 6,4 percenta.** Je to výsledok kolektívnej zmluvy vo verejnom sektore z pred dvoch rokov. Aktuálne sa rokuje o novej a je zaujímavé, že minister na rovinu nepovedal 0 percent. **Verejná kasa je prázdna.**

Existujú však aj svetlé výnimky a väčšinou sa nachádzajú

na lokálnej úrovni. Napríklad Bratislavské VÚC osekalo dotácie na kultúru a šport. A Banská Štiavnica pristúpila k zníženiu miezd verejných zamestnancov o 20 percent. Momentálne sa odohráva niečo podobné ako pri poslednej kríze z minulej dekády. V roku 2009 zareagoval súkromný sektor poklesom rastu miezd zo 7,7 na 2,2 percenta. Vo verejnom sektore však ostal rast miezd na úrovni 6 percent. Až neskôr v roku 2011 sa Radičovej vláda rozhodla zmraziť platy a ich rast bol v priemere len 0,3 percenta.

Vynára sa tak viacero otázok: **Odhodlá sa aj súčasná vláda na podobné opatrenie zmrazenia (či zníženia) platov vo verejnom sektore? A kedy? Prečo nezačať už tento rok?**

HN Komentáre, 1.7.2020

Najväčším otáznikom sú štátne nemocnice

Martin Vlachynský

V programovom vyhlásení vlády je cítiť, že je záujem zvyšovať vplyv štátu. Stále pritom kontroluje viac ako polovicu poistencov a zhruba 80 % lôžkového fondu v nemocniciach, či už priamo, alebo cez samosprávu. Na jednej strane vláda tvrdí, že pravidlá musia platiť pre všetky subjekty rovnako, ale existuje isté preferovanie štátnych nemocníc, pokiaľ ide o investície z verejných zdrojov, pracovné ponuky pre medikov prednostne zo štátnych nemocníc. V časti o zladení pracovného a osobného života zdravotníkov je vidieť, že vláda sa k štátnym nemocniciam správa ako k ekonomicky nesvojprávnym subjektom. Vláda si berie na svoje plecia, ako má nemocnica otvárať materské školy,

čo by mal riešiť dobrý manažment nemocnice. Namiesto bezplatného objednania na jednotnom čísle by bola lepšia otvorená platforma, do ktorej by sa pripájali jestvujúce objednávacie systémy.

Obrovská výzva je definícia štandardnej zdravotnej starostlivosti, čo sa za posledných 15 rokov nikomu nepodarilo. Najdôležitejšie je, aby politici našli odvahu a dokázali nakresliť hranicu, čo je solidárna zdravotná starostlivosť zahŕňajúca náročné výkony a čo si má pacient riešiť z vlastnej peňaženky.

Zrušenie doplatkov za lieky pre deti, dôchodcov a pre ZŤP ľudí nie je šťastné riešenie. Súčasný limity sú pomerne štedré. Bude to mať negatívny efekt a zvýši sa plytvanie liekmi. Súhlasím s tým, že mzdy sestier treba zvýšiť. Môj odhad je, že takéto opatrenie by malo dosah nad 100 miliónov eur ročne, čo je vysoká suma. K tomu vláda avizuje motivačné príplatky pre zdravotníkov nad

rámec koeficientu, čo považujem za nerealizovateľné.

Vláda chce zjednodušiť otváranie ambulancií, vytvoriť motivačné bonusy a dotácie. Miešajú sa tu kompetencie vlády, VÚC a zdravotných poisťovní. Vôbec nevidno snahu vyčistiť kompetenčný chaos v zdravotníctve. Nielen táto, ale aj všetky minulé vlády mali pocit, že musia všetko riadiť od toaletného papiera cez riadenie ambulancií až po vymedzovanie, kedy by mal aký lekár slúžiť.

Výstavbu nových nemocníc Rázsochy v Bratislave a Martine, rekonštrukciu nemocníc v Banskej Bystrici a Košiciach plus dve nové regionálne nemocnice počas tohto volebného obdobia považujem za značne nerealistický bod. Mnohé výdavky nereflektujú na realitu, ktorá nastane vo verejných financiách, kde bude treba výrazne hľadať úspory v zdravotníctve.

Vláda vypracuje analýzu spotreby zdravotnej starostlivosti a navrhne zreformovať nemocničnú sieť. V PVV sa vyslovene nehlási k stratifikácii. Namiesto sú otázky, či sa to ide robiť odznova a koľko rokov to bude zase trvať.

V reforme zdravotného poistenia má ísť o sledovanie a vyhodnocovanie jasne pomenovaných a merateľných cieľov. Som za, ale je tu otázka: Čo sa stane, ak toto nedosiahne VŠZP? Ak budú kritériá nastavené realisticky, obávam sa, že ako prvá bude mať problém práve štátna VŠZP.

Zavedieme hodnotenie merateľných cieľov a zároveň znemožníme poberať odmenu za dosiahnutie týchto cieľov. Motivácie dosahovať tieto ciele sa zásadným spôsobom znížia. Najlepší spôsob, ako regulovať zisk, je stanoviť cieľ tak, aby z toho mal prospech pacient.

Zdravotnícke noviny, 7.5.2020

Nepracujúca chudoba bude problém

Róbert Chovanculiak

Po dlhých rokoch rastu životnej úrovne nás čakajú nové problémy. Nebude to mzda pracujúcich. Ale chudoba nepracujúcich.

Slovensko, máme problém. Nezamestnanosť. Medzi januárom a májom vzrástol počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie o 44,6 percenta. Viac ako 60-tisíc ľudí stratilo prácu. K tomuto číslu je potrebné pripočítať 21-tisíc voľných pracovných miest,

ktoré medzi januárom a májom zanikli. Plus ďalších viac ako 30-tisíc pracovných miest, ktoré by zanikli, ale udržal ich nad vodou štátom platený krízový „sabatikal“, nazývaný aj kurzarbeit.

V krátkom čase prvých dvoch mesiacov tak spolu na Slovensku kríza zasiahla približne 111-tisíc pracovných miest. Len pre lepšiu predstavu, o aké veľké číslo asi ide, v januári bol celkový počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie 137-tisíc.

Po dlhých rokoch rastu životnej úrovne, keď bol najväčší problém to, že niektorým sa zdal rast miezd príliš pomalý, nás čakajú nové problémy. Nebude to mzda pracujúcich. Ale chudoba nepracujúcich.

Tieto problémy sa dajú rozdeliť na dva celky. Vonkajšie a vnútorné. S tými prvými veľa nenarobíme. To, kedy a či sa obnoví dopyt zo zahraničia, rozhodne o tom, ako bude priemysel na západnom a strednom Slovensku prepúšťať či naberať nových ľudí.

Pri vnútorných problémoch je však situácia opačná. Nielen z pohľadu nášho vplyvu, ale aj geograficky. Politici z Bratislavy majú vplyv na to, aká zlá bude situácia na trhu práce v Kežmarku na východnom Slovensku. A to nie tým, že by dokázali priamo vytvárať pracovné miesta, ale tým, že ich dokážu nepriamo obmedzovať a rušiť. Svojimi reguláciami, obmedzeniami a zdaňovaním.

Ak chce súčasná vláda začať robiť kroky na trhu práce, musí sa pozrieť, akými cestičkami kráčali minulé vlády. A tie posledných osem rokov ťahovali skrutky až na hranicu prasknutia. Jediné, čo oddaľovalo problémy, boli zlaté ekonomické časy, ktoré na nás pršali z vonkajšieho prostredia.

Pekná ukážka je minimálna mzda. Zatiaľ čo v roku 2008 pracovalo za minimálnu mzdu v Prešovskom kraji 4,4 percenta ľudí, minulý rok to už bolo skoro 11 percent. Ako je to možné? Že by tam ľudia časom chudobneli? Nie. To len ekonomický rast nestíhal držať krok s marketingovým oddelením jednej politickej strany.

Zatiaľ čo pred poslednou krízou bola minimálna mzda v Prešovskom kraji menej ako 60 percent mediánovej mzdy, tento rok to bude viac ako 75 percent. A to sme na hrane novej krízy. Na vrchole poslednej krízy mal Prešovský kraj mieru nezamestnanosti nad 23 percent. V spomínanom okrese Kežmarok bola dokonca nad 30 percent.

Ale minimálna mzda je len vrchol ľadovca regulačnej tsunami z posledných rokov. Podrobný zoznam prekážok nájdete v sociálnych balíčkoch a v predvolebných a povolebných sľuboch minulých vlád. Výsledok tohto zoznamu je 35. miesto v Indexe pružnosti zamestnávania zo 41 krajín. Pred tromi rokmi sme boli na 26. mieste.

Takže, ak si zoberieme minulé opatrenia a momentálne sa zhoršujúcu situáciu, čo by mala robiť vláda v blízkej budúcnosti? V prvom rade zmraziť rast minimálnej mzdy, znížiť daňovo-odvodové zaťaženie práce a začať rozoberať hrubý Zákoník práce, ktorý spravil zo zamestnávania rizikový biznis. Znížiť toto riziko je to najlepšie, čo vláda môže na naštartovanie ekonomiky urobiť. To najhoršie je ponechať všetko, ako je, čo by okrem iného znamenalo o pol roka nárast mzdových nákladov na minimálnu mzdu o 100 eur. Zamestnanie človeka v Kežmarku by tak stálo bez príplatkov skoro 900 eur mesačne.

Bez zisku to nepôjde

Martin Vlachynský

S miernym prekvapením a výkrikom „Aj ty, Brutus?“ som si v nemenovanom biznis magazíne prečítal komentár o potrebe vybudovať „nový“ kapitalizmus. Taký, ktorý nehľadá len na zisky, ale aj na človeka, planétu a huňaté mačiatka.

Prečo je zisk taký démonizovaný a zároveň taký dôležitý? Už od čias Aristotela veľká časť učencov delila ekonomiku na „produktívnu“ a „ziskovú“ (akvizičnú, obchodnú...). V produktívnej ekonomike ľudské ruky pretvárali zem na plodiny, rudu na kov, hlinu na džbány. Z ničoho vznikalo niečo. V „ziskovej“ ekonomike už existujúce veci len menili majiteľov. Z pohľadu generácií učencov to bola neproduktívna činnosť a človek stojaci v strede – podnikateľ – odoberal časť vytvorenej hodnoty od tých, ktorí ju vytvorili, teda remeselníkov, roľníkov, robotníkov.

Tento pohľad s miernymi obmenami pretiekol väčšinovým kresťanstvom, potom marxizmom a ostal pevne zakotvený v ľudovom podvedomí. Napriek tomu, že na konci 18. storočia sa konečne začali písať dejiny modernej ekonómie, ktorá pomohla ozrejmiť zmysel zisku pre spoločnosť.

Miesto hrubých kníh siahnem po mojej obľúbenej eseji Ekonomika zajateckého tábora od R. A. Radforda. Tento ekonóm dokázal premeniť svoj neblahý zážitok z trojročného pobytu v nacistickom zajateckom tábore na mimoriadne zaujímavé čítanie o fungovaní peňazí, ale aj o úlohe podnikateľov. Jeho spoluzajatcom bol aj istý kazateľ, ktorý každý deň neúnavne obiehal tábor a menil veci z balíčkov Červeného kríža za iné. Jeden zajatec nemal rád fazuľu, ďalší potreboval novú podrážku, tretí sa nevedel nabažiť čokolády, ale nefajčil. Na konci dňa kazateľ skončil vždy s pár vecami navyše – to bol jeho zisk. Nikoho o tie veci neokradol, práve naopak – všetci boli po výmene s ním šťastnejší, pretože miesto vecí, ktoré chceli menej, dostali veci, ktoré chceli viac.

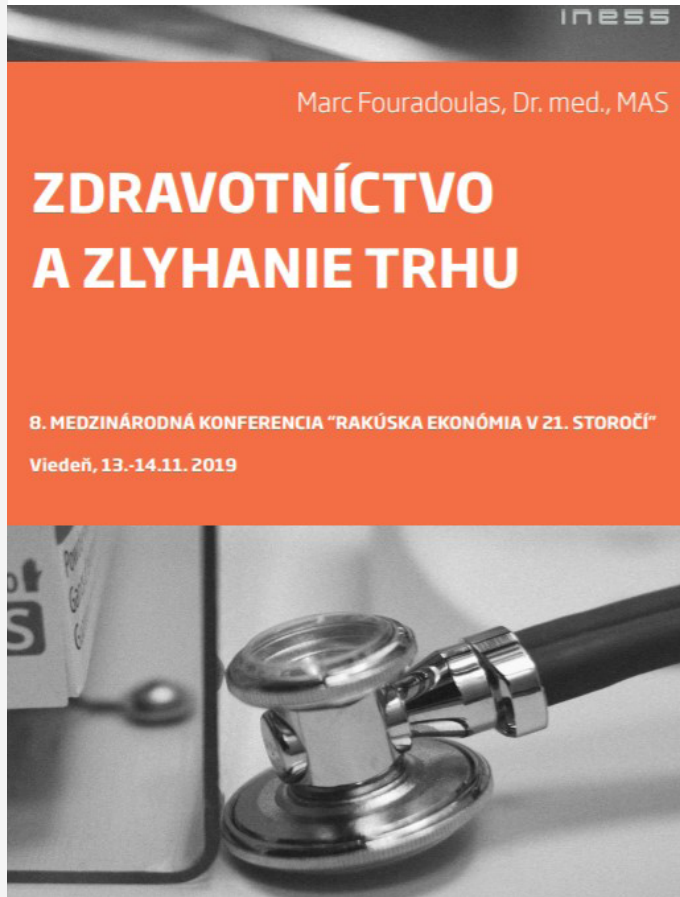
Aj obchod patrí do produktívnej časti ekonomiky, pretože pomáha naplňať potreby ľudí tak, ako výroba. Kazateľ nemiesil hlinu, ani netavil rudu, ale hľadal potreby a následne sa ich snažil naplniť. Zisk je semaforom, ktorý plusom alebo mínusom ukazuje, či sa tie potreby naplňať darí. Zisk je lákadlom pre ďalších kazateľov, aby aj oni s vecami obiehali tábor. Zisk je zdrojom pre investície, aby šikovný kazateľ vedel na druhý deň ponúknuť širšiu paletu produktov.

Zisk je problematickým len vtedy, ak jeho zdrojom nie je uspokojenie zákazníkov, ale iná aktivita. Zisk postavený na dotáciách, podporných schémach či vylobovaných výsadách ekonomiku ničí. Nie len abstraktne v štatistikách HDP, ale v podobe chudobnejších ľudí s prázdnejšími taniermi. Zisku sa netreba báť, len treba pochopiť, čo to je.

Nové publikácie

Zdravotníctvo a zlyhanie trhu

Zdravotníctvo býva v ekonómii často uvádzané ako **učebnicový príklad nemožnosti dosiahnuť optimálne trhové prostredie**. Doktrína trhového zlyhania je následne **ospravedlnením pre centrálnu plánovanie** a rozsiahle regulácie v sektore.

Nie je však problém skôr v ekonomickom modeli, ako v hľadaní ideálneho trhu? Výborný úvod do teórie tejto problematiky predstavuje krátka publikácia Zdravotníctvo a zlyhanie trhu. INESS ju vydáva ako slovenský preklad konferenčného príspevku švajčiarskeho lekára Marca Fouradoulasa, ktorý sa okrem medicíny zaoberá aj fungovaním zdravotníckeho trhu.

Publikáciu si môžete [stiahnuť ako PDF na stránke iness.sk](#).

Stanovisko INESS k Rozpočtu EÚ pre roky 2021 - 2027

INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz spoločne s ďalšími desiatimi európskymi think-tankmi (zoznam uvedený na konci tlačovej správy) zaslal **otvorený list** predstaviteľom Európskej rady, Európskej komisie a Európskemu parlamentu, v ktorom **vyjadruje nesúhlas s prístupom, akým je navrhnutý nový rozpočet na obdobie 2021-2027**.

Európska komisia sa pri príprave rozpočtu **opäť neodvážila zostaviť skutočne prorastový rozpočet**, ktorý by prinášal pridanú hodnotu, ktorej potenciál nesie práve nadnárodný rozpočet. Namiesto toho sa držala osvedčených postupov a opäť **najväčšia časť zdrojov končí v podpore poľnohospodárstva a kohéznych politík**.

Rozpočet by nemal byť zostavovaný spôsobom „Ako minúť viac ako 1000 mld. eur“, **ale určením politik a výdavkov**, ktoré **podporujú spoločný trh** a prinášajú **európsku pridanú hodnotu**.

Rozpočet tiež **namiesto transparentného financovania** prostredníctvom priamych príspevkov štátov **navrhuje nové dane**, ktoré budú skryté pred daňovými poplatníkmi v jednotlivých členských krajinách.

My, 11 nižšie podpísaných think tankov z 10 členských štátov apelujeme na lídrov EÚ aby v snahe čeliť dnešnými výzvam prijali deklarované zásady efektívnosti, spravodlivosti, subsidiarity, transparentnosti a demokratickej zodpovednosti tak, aby nový rozpočet EÚ maximalizoval pridanú hodnotu peňazí daňových poplatníkov pri dosahovaní spoločných cieľov EÚ a jej členských štátov.

[Link na Otvorený list k Rozpočtu EÚ pre roky 2021 - 2027](#) (2 strany, slovenský jazyk, iness.sk, [viď str. 17](#))

[Link na Stanovisko INESS k Rozpočtu EÚ pre roky 2021 - 2027](#) (11 strán, anglický jazyk, en.llri.lt)

Zoznam 11 organizácií z 10 členských krajín EÚ, ktoré sa na príprave stanoviska podieľali (hlavný autor je vyznačený boldom):

Instituto Bruno Leoni (Bruno Leoni Institute), Taliansko, KEFIM (Center for Liberal Studies), Grécko, Forum Obywatelskiego Rozwoju (Civil Development Forum), Poľsko, Fundación Civismo (Civismo), Španielsko, La Fundación para el Avance de la Libertad (Foundation for the Advancement of Liberty), Španielsko, Institut za pazarna i ekonomika (Institute for Market Economics), Bulharsko, INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz, Slovensko, Liberální institut, Česko, **Lietuvos laisvosios rinkos institutas (Lithuanian Free Market Institute)**, **Litva**, Institut économique Molinari (Molinari Economic Institute), Francúzsko a TIMBRO, Švédsko.

iness.sk, 16.7.2020

Práve v týchto dňoch prebiehajú rokovania o **viacročnom finančnom rámci EÚ na obdobie 2021-2027**. Európska komisia nedávno **aktualizovala návrh rozpočtu** o odporúčané opatrenia spojené s **dôsledkami zdravotníckej a ekonomickej krízy** spôsobenej ochorením COVID-19. V pláne obnovy ekonomiky EÚ však Komisia navrhuje **len malé úpravy** jeho skoršej verzie – a to i **napriek** výnimočným okolnostiam súvisiacim s pandémiou a **zvýšenej potrebe využiť vzácne zdroje** daňových poplatníkov **čo najefektívnejšie**.

Ďalšia navrhovaná obrovská pôžička vo výške 750 miliárd eur pravdepodobne povedie k **prehlbeniu existujúcich nedostatkov v rozpočte EÚ** na úkor európskych daňových poplatníkov **v podobe budúcich finančných záväzkov**. Ak sa nepodarí rozpočet patrične zreformovať, táto pôžička oslabí schopnosť EÚ27 čeliť nadchádzajúcim výzvam. Zlyhanie v úsilí reformovať rozpočet EÚ by navyše mohlo umocniť redistribučné konflikty vo vnútri EÚ a zvýšiť **riziko dezintegrácie jednotného trhu**.

Návrh Komisie zvýšiť príspevky EÚ27 **po odchode Spojeného kráľovstva** a zabezpečiť **rovnako veľký rozpočet** ako v období 2014-2020 je **neopodstatnený**. A to najmä z dôvodu, že jeho významná časť má byť naďalej prerozdeľovaná farmárom, čo bude znamenať **neefektívne využívanie zdrojov a povedie k spochybňovaniu férovosti ich prerozdeľovania**.

Finančný dopad Brexitu a potreba **spoločne čeliť kríze** vyvolanej COVID-19 by mali byť vyriešené **redukciou financovania Spoločnej poľnohospodárskej politiky (CAP) a Kohéznej politiky**.

Niekoľko zmien v štruktúre rozpočtu EÚ navrhovaných Komisiou sa ubera **správnym smerom**. Príkladom je zvýšenie financovania oblastí, kde je predpokladaný vznik pridanej hodnoty. Navrhovaná miera zníženia financovania CAP a Kohéznej politiky je však v súčasnom návrhu zanedbateľná a celková suma podpory pre tieto oblasti naďalej zostáva priveľká – tvorí až 2/3 navrhovaného rozpočtu EÚ.

Naopak, **financovanie** navrhované pre oblasti, ktoré by mohli priniesť **pridanú hodnotu** a prispieť k napĺňaniu spoločných cieľov EÚ27, je skôr **skromné**. Množstvo nových programov s chytľavými názvami však nedokáže zamaskovať pretrvávajúce obrovské disproporcie v objeme peňazí vyčlenených na tieto účely a financovaní CAP a Kohéznej politiky. Základným predpokladom pre rozpočet EÚ, ktorý spĺňa základné zásady efektívnosti, spravodlivosti a subsidiarity, by preto malo byť **odstránenie takýchto redistribučných programov**.

Veľkosť rozpočtu EÚ by mala byť výsledkom rozhodnutí **financovať** tie oblasti a projekty, ktoré sú **v súlade s princípmi subsidiarity, prinášajú pridanú hodnotu na európskej úrovni a prispievajú k spoločným cieľom EÚ27** definovaných v Zmluve o EÚ. Zisk zo zníženého financovania v oblastiach, kde bolo neoprávnené a priveľko nastavené, by sa mal presmerovať do oblastí, ktoré prispievajú ku konsolidácii spoločného trhu a všeobecne vedú k pozitívnym premenám na úrovni jednotlivých členských štátov, pričom maximalizujú výhody vzájomných závislostí a znižujú riziká z nich vyplývajúce. Príklady takýchto cielených výdavkov zahŕňajú **cezhraničnú infraštruktúru a uľahčenie cezhraničného obchodu, investícií a cestovania, ochrany vonkajších hraníc a štrukturálnych reforiem**.

Štruktúra príjmovej stránky rozpočtu by mala byť **transparentnejšia** a ľahšie spravovateľná, čo sa dá dosiahnuť **pomocou prechodu k príspevkom členských štátov založených na hrubom národnom dôchodku**. Ostatné zdroje príjmov a korekčné platby by sa mali postupne zrušiť.

Návrh vytvoriť **nové zdroje príjmov** ako napríklad daň z prístupu na spoločný trh, spoločný konsolidovaný základ dane z príjmu právnických osôb a národné príspevky z nerecyklovaného plastového odpadu z obalov **sú v priamom rozpore s princípmi transparentnejšieho a ľahšie spravovaného rozpočtu**. Niektoré novo navrhované dane by boli v úsilí EÚ o zvýšenie investícií na spoločnom trhu kontraproduktívne.

Rozpočet založený na hrubom národnom dôchodku by bol v súlade so zásadami spravodlivosti a demokratického zastúpenia – pokiaľ neexistuje v EÚ ucelené politické zriadenie, nemali by sa zavádzať ani plošné európske dane.

Viac sa dočítate v [Position Paper on EU Budget 2021-2027](#), ktorý je zverejnený na webe Lithuanian Free Market Institute: en.lfri.lt.

Podujatia

INESS na Market Access o liekoch

V utorok 30. júna sa konal ďalší zo série **workshopov Market Access**, organizovaný pod záštitou Asociácie pre ochranu práv pacienta AOPP.

Podujatie sa konalo v online priestore aplikácie ZOOM a jeho hlavnou témou bola **lieková politika**.

Analytik INESS **Martin Vlachynský** sa vo svojej **prezentácii** zameriaval na **možné zlepšenie problémových miest**, najmä na **realitu MEA** (Managed Entry Agreements) **vo svete**.

INESS na Onkologickej konferencii

Skupina patientskych organizácií so zameraním na onkologické ochorenia v piatok 26. júna usporiadal v priestoroch Ministerstva zdravotníctva konferenciu, zameranú na problémy onkologických pacientov **Onkológia na Slovensku: realita vs. očakávania**.

Konferencie sa zúčastnili zástupcovia ministerstva vrátane ministra, predstavitelia poisťovní a ekonómovia, INESS na nej reprezentoval analytik **Martin Vlachynský**. Témou bola dostupnosť liekov a mnohé iné systémové otázky. Konferencia sa pre verejnosť prenášala prostredníctvom aplikácie ZOOM.

Záznam je [dostupný na YouTube](#).

PROJEKTY
pre vzdelanejšie Slovensko

Ekonomická Olympiáda

BUREAUCEACI INDEX
INSTRUMENTY PROJEKTOV

cena zamestnanca

#navrsku
#ekonomickereci

INESS publikácie

Index zamestnávania 2020 porovnáva pružnosť zamestnávania. Krajiny, kde je nízka pružnosť zamestnávania, obyčajne čelia vyššej miere nezamestnanosti. Cieľom zostavovateľov indexu je rozšíriť verejnú diskusiu o regulácii zamestnávania.

Publikácia **Trojité zásah minimálnej mzdy** analyzuje jej vplyv v rámci Slovenskej ekonomiky. navrhujeme skrotiť politické. Navrhujeme v nej za stavi pretekanie sa v zvyšovaní minimálnej mzdy naviazaním jej rastu na rast produktivity práce.

Aké opatrenia musíme začať plánovať teraz, aby sa naše školstvo zlepšovalo aj dlhodobo? Práve na túto otázku sa snaží načrtnúť odpovede naša nová publikácia INESS na Tému - **Čo potrebuje naše školstvo (teraz, ale aj o dekádu)**.

V publikácii upozorňujeme, že štandardné zvyšovanie starobných dôchodkov vedie počas života dôchodcu k nižšej dostupnosti sociálnych služieb. Napríklad v období 2015-2018 klesol počet hodín nedotovanej opatrovateľskej služby, ktorú si mohol dôchodca zaplatiť, zo 77 na 70 hodín mesačne.

Publikácia **Koľko stojí ľudský život?** obsahuje prierezový pohľad na to, ako ekonómia ráta hodnotu ľudského života a ako sa tieto výpočty aplikujú na ekonomické náklady pandémie COVID19 v niektorých štátoch.

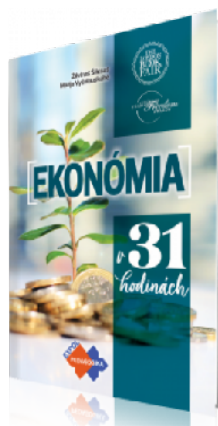

Zdravotníctvo býva uvádzané ako učebnicový príklad nemožnosti dosiahnuť optimálne trhové prostredie. A tak sa stáva aj ospravedlňením pre centrálnu plánovanie a rozsiahle regulácie. Nie je však problém skôr v ekonomickom modeli, ako v hľadaní ideálneho trhu? Výborný úvod do tejto problematiky predstavuje krátka publikácia **Zdravotníctvo a zlyhanie trhu**.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnáť. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonómia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVCANULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.